Διαπολιτισμική Παιδαγωγική στο Νηπιαγωγείο

13: Ετερότητα στην Εκπαίδευση: Εμείς και οι άλλοι

Αρβανίτη Ευγενία

ΤΕΕΑΠΗ, Πανεπιστήμιο Πατρών

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

•που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο

•που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο

•που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Σημείωμα Αναφοράς

- Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Αρβανίτη Ευγενία 2015. «Πολυπολιτισμικότητα και Σχεδιασμοί Μάθησης». Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: https://eclass.upatras.gr/courses/PN1549/

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
ΕΣΠΑ 2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σκοπός ενότητας

- Να οριοθετηθούν οι έννοιες της ετερότητας και του οικείου/διαφορετικού άλλου
- Να μελετηθεί η διαδικασία συγκρότησης του εμείς
- Να αναλυθούν οι διαδικασίες διαχείρισης του άλλου σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες

Ατομική Δραστηριότητα

- Θυμηθείτε τις ομαδοποιήσεις στις .. ‘Νύφες’
  - Ποιες ομάδες είχαν δημιουργηθεί στο καράβι και γιατί;
  - Ποια ήταν τα χαρακτηριστικά τους;
- …..Γράψτε μια παράγραφο για το έργο «Οι Νύφες» **https://www.youtube.com/watch?v=W6KydlFFHAM**
- Δείτε όλη την ταινία **https://www.youtube.com/watch?v=ACYXB1Z8VSU**

Νέοι χώροι αλληλεπίδρασης (1)

- Οι μετανάστες συμβάλλουν στη δημιουργία ενός νέου *διαπολιτισμικού κοινωνικού χώρου* που
  - **καταρρίπτει την μονομέρεια** και την απολυτότητα της εθνικιστικής ομοιογένειας και οπτικής
  - **διαμορφώνει ένα κοινωνικό κεφάλαιο** μέσα από τη διαμεσολάβηση, τη νέα παραγόμενη διαπολιτισμική μάθηση, την ανταλλαγή και τη δράση.
- **Θυμηθείτε το μικρόκοσμο του καραβιού .. Ποιοι χώροι δημιουργήθηκαν από/για τους μετανάστες?**

Νέοι χώροι αλληλεπίδρασης (2)

- Από **το ταξίδι έως την εγκατάσταση** οι μετανάστες στο πλαίσιο της διασποράς βίωναν νέες:
  - σχέσεις, ανταλλαγές, δίκτυα άτυπης μάθησης και δράσης, πολυτροπικότητα της επικοινωνίας, υβριδικότητα, μετάφραση και διαμεσολάβηση, αμφισημία και πολλαπλότητα των σημείων θέασης
- Αυτές οι παράμετροι ουσιαστικά συνέβαλλαν στη συγκρότηση των νέων συλλογικοτήτων μέσα από μια πολυσχιδή αφήγηση (ιστορία ζωής)
  - που αναπλάθει τη μνήμη, τη φαντασία και το μύθο της κοινωνικής μας πραγματικότητας.

Ο ξένος (1)

- Η έννοια του μετανάστη είναι συνυφασμένη με αυτή του *ξένου*
- Ο *ξένος* αντιμετωπίζεται ως μια ειδική περίπτωση και μέσα μόνο από το πρίσμα αναστολής της εκδήλωσης της ετερότητάς του.
- Υπάρχει δηλαδή η προσδοκία αυτός να μην ασκήσει το άτυπο «δικαίωμα στη διαφορά» και να ακολουθήσει τις άτυπες υποχρεώσεις στο πλαίσιο της φιλοξενίας της νέας πατρίδας.
- Η φιλοξενία υπόκεινται σε ιεραρχικούς κανόνες που στοχεύουν στην προσωρινή ένταξη του *άλλου* στο πολιτισμικό και αξιακό πλαίσιο του οικοδεσπότη.

Ο ξένος (2)

- Το παράδειγμα της «ελληνικής φιλοξενίας» (που συνιστά χαρακτηριστικό συγκρότησης της ελληνικότητας) και η αντιμετώπιση του *ξένου*
  - αποτελεί χαρακτηριστικό π.χ. της ελληνικής αντίληψης ως προς τη διαχείριση της διαφοράς.
- Εδώ η πολιτισμική διαφορά είναι εξωτική παρένθεση, αξιοπερίεργο φολκλόρ, ενώ τιμάται η διάθεση του *άλλου* να γίνει όμοιος.
  - Επικρατεί η αίσθηση ότι το οικείο αντανακλά την ομοιότητα των ανθρώπων.
  - Η πολιτισμική διαφορά θεωρείται απειλή και είναι αντικείμενο αδιαφορίας ή και απαξίωσης.
  - Η αντίληψη περί φιλοξενίας συναντάται σε μεγάλο βαθμό και στην πρόσληψη της μετανάστευσης (από τους ίδιους τους μετανάστες και την κοινωνία) με την ανάδειξη πρακτικών ομογενοποίησης.

Ενσυναίσθηση /εναλλαγή ρόλων (1)

- Η ικανότητα των σύγχρονων πολιτών
  - να έχουν **επίγνωση της πολιτισμικής ετερότητας των *άλλων***
  - από τη σκοπιά των τελευταίων στο επίπεδο των καθημερινών διαπολιτισμικών συναντήσεων
- είναι σημαντικό εχέγγυο συνύπαρξης και ανταλλαγής.

- Οι διυποκειμενικές αυτές συναντήσεις έχουν:
  - σημαντική μετασχηματιστική δύναμη για μια κοινωνία
  - ιδιαίτερα όταν εμπεδώνονται με όρους αναστοχασμού διαλογικότητας και αμοιβαιότητας (Παπαταξιάρχης, 2006).

Ενσυναίσθηση /εναλλαγή ρόλων (2)

- Επιτακτική η ανάγκη η συζήτηση για τη μετανάστευση να μετατοπιστεί από την **ουσιοκρατική ερμηνεία** της πολιτισμικής διαφορετικότητας που αναφέρεται:
  - σε μια ρομαντική εκδοχή της πολιτισμικής ηγεμονίας του έθνους κράτους,
  - της ομοιογενούς και ενιαίας συλλογικότητας του *εμείς*,
  - αλλά και της ενότητάς του στη βάση της κοινής καταγωγής και της αδιασάλευτης συνέχειας του αίματος).

Η συγκρότηση του *εμείς* (1)

- Η συγκρότηση της ελληνικής ταυτότητας στηρίχθηκε στη δημιουργία μιας εθνοθρησκευτικά ομοιογενούς κοινωνίας που
  - ταύτιζε το λαό με το έθνος και στηρίχθηκε στον εθνορομαντισμό,
  - κάτι που απέφερε τον εθνοκεντρισμό, την εσωστρέφεια και την απαξίωση της πολιτισμικής ετερότητας.
- Όμως ποτέ το *εμείς* δεν ήταν τόσο ομοιογενές, ενιαίο και δίκαιο όσο διατείνεται η εθνοκεντρική μας αφήγηση.
- Η συλλογικότητα *του εμείς* στηρίζεται σε ασύμμετρες κοινωνικές σχέσεις και ταυτότητες, παρόλο που παραπέμπουν σε κοινές πολιτισμικές αφηγήσεις που μας περιχαρακώνουν από τους *άλλους*.

Η συγκρότηση του *εμείς* (2)

- Η κατασκευή της ελληνικής συλλογικής ταυτότητας στηρίχθηκε όπως αναφέρει ο Παπαταξιάρχης (2006) στην *τμηματικότητα* (segmentation),
- Δηλαδή στην οικοδόμηση της ταυτότητας (τοπικής, περιφερειακής, κτλ) μέσα από τη δυαδική αντίστοιξη και τη συμπληρωματικότητα του *εμείς* και του οι *άλλοι*.
  - Με άλλα λόγια, στηρίχθηκε στην αντιθετική αναφορά και τη διάκριση (π.χ. Ηπειρώτες, Σαρακατσάνοι, κτλ.).
- **Ο *εαυτός* οριοθετούνταν σε σχέση με τον *άλλο* ανταγωνιστικά, συγκρουσιακά,** αλλά και ευέλικτα με ρευστότητα των ορίων.

Η συγκρότηση του *εμείς* (3)

- Η ταυτότητα ήταν συσχετική
  - (η σχετικοποίηση της ετερότητας ήταν προϋπόθεση της εξομοίωσης)
- και ο ανταγωνισμός με τον *άλλο* τον καταδείκνυε ως σημείο αυτοορισμού (Παπαταξιάρχης, 2006, σ.33).
- Έτσι όλο το πλέγμα των πρακτικών κοινωνικότητας (π.χ. διαπροσωπικές και δια-οικιακές σχέσεις) αποσκοπούσε στην ομογενοποίηση και στην υπέρβαση της διαφοράς, αλλά παράλληλα συνοδευόταν από μια μετασχηματιστική δυναμική.

Διαφοροποιημένη μυθογραφία (1)

- Στις μέρες μας ωστόσο επικρατεί μια διαφοροποιημένη μυθογραφία, ένα «έργο φαντασίας» και «μετάφρασης» που προκύπτει από
  - Τον πολιτισμικό μετασχηματισμό (την πολιτισμοκρατία) και
  - την πολλαπλότητα (Appadurai 1996) των πολιτισμικών ροών, επιμιξιών που επιτυγχάνονται μέσα από τις διεθνείς μεταναστευτικές μετακινήσεις, την ηλεκτρονική διαμεσολάβηση και τις νέες τεχνολογίες.

Διαφοροποιημένη μυθογραφία (2)

- Παρατηρείται
  - η *αποεδαφικοποίηση* των ταυτοτήτων και
  - μια *παγκόσμια πολιτισμική οικονομία* σε όλα τα επίπεδα ανθρώπινης δραστηριότητας που διαπερνά τα σύνορα και παράγει νέους μεταεθνικούς χώρους πολιτισμικής αναπαραγωγής **και νέους τύπους διαφοράς και ταυτοτήτων.**
- Αυτοί οι τύποι διαμορφώνονται σε ένα πλαίσιο κοινωνικοπολιτισμικά και οικονομικά αλληλένδετων και εξαρτημένων δημόσιων και υβριδικών χώρων διαπολιτισμικής ανταλλαγής και διασύνδεσης (Appadurai 1996, Cupta & Ferguson 1997).
- Η αδυναμία κατανόησης αυτών των παγκόσμιων αλλαγών που επηρεάζουν τις κοινωνικοπολιτικές αξίες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών
  - δημιουργούν νέες ανισότητες, νέους ρατσισμούς, νέους εθνικισμούς και νέες μορφές αφομοίωσης.

Νέου τύπου ρατσισμός (1)

- η ρομαντική εκδοχή του *εμείς* έχει μεγάλη απήχηση κυρίως σε καιρούς μεγάλης οικονομικής κρίσης
  - προωθείται κυρίως από μια **υπερσυντηρητική λογική νεορατσιστικού τύπου με την**
- **«επανεδαφικοποίηση» του πολιτισμού & τον «πολιτισμικό φονταμενταλισμό»**
  - δηλαδή ένα υπερσυντηρητικό ρεύμα αντίδρασης στις μεταναστευτικές ροές προς την Ευρώπη με την θεσμοθέτηση νέων κανονιστικών ρυθμιστικών μέτρων αποκλεισμού και προστασίας των κρατών από αυτές.

Νέου τύπου ρατσισμός (2)

- Μέσα από
  - Την **υποστασιοποίηση του εθνικού εαυτού** που παραπέμπει σε μια υπερβατική οντότητα του *εγώ* ή του *εμείς* (και όχι σε κάτι που κατασκευάζεται)
  - Την σύνδεση της **πολιτισμικής ταυτότητας και της διαφοράς με μια γεωγραφικά προσδιορισμένη οντότητα**
- Αντίθετα από τον κλασσικό ρατσισμό που στηρίζεται σε φυλετικά χαρακτηριστικά και την ανωτερότητά τους,
  - ο πολιτισμικός φονταμενταλισμός ή αλλιώς *διαφοριστικός ρατσισμός*, **αποδέχεται τη διαφορά, την οποία όμως συνδέει άρρηκτα με έναν δεδομένο γεωγραφικό χώρο που περιθωριοποιεί τον πολιτισμικό *άλλο*.**
- Η **αυστηρή αντιστοιχία πολιτισμού και γεωγραφικού χώρου** είναι η πεμπτουσία των νεορατσιστικών επιχειρημάτων για την διατάραξη αυτής της φυσικής ισορροπίας και της ομοιογένειας ως επίπτωση των μεταναστευτικών ροών

Νέου τύπου ρατσισμός (3)

- ο νέος αυτός *πολιτισμικός ρατσισμός* και η *ξενοφοβία* αντλούν κοινωνικό οξυγόνο από την ανασφάλεια και την οικονομική κρίση.
- Οι διακρίσεις καθορίζονται πια στη βάση της **πολιτισμικής διαφορετικότητας**
- Η **ξενοφοβία**
  - λειτουργεί ως ένας μηχανισμός άμυνας
  - επαναβεβαιώνει την εθνο-ρομαντική ιδέα περί ομοιογένειας και μιας κοινωνίας χωρίς ανισότητες και ανασφάλειες
  - δίνει την αίσθηση της *νομιμοποιημένης ιδιοκτησίας* της κοινωνίας

Παραδείγματα....

- Η ηχηρή εμφάνιση εθνικιστικών, τρομοκρατικών και θρησκευτικών εξτρεμιστικών φαινομένων
  - (τα τρομοκρατικά χτυπήματα στη Νέα Υόρκη και τη Βρετανία, οι πόλεμοι που ακολούθησαν, κτλ.).
- Η άνοδος νεοναζιστικών κομμάτων με εγκληματική δράση (π.χ.η Χρυσή Αυγή),
- οι μαζικές δολοφονίες, από άτομα αστικών περιοχών με αρνητική στάση απέναντι στην μεταναστευτική πολιτική της χώρας τους,
  - όπως η περίπτωση Anton Breivik στη Νορβηγία το 2011.

Δραστηριότητα 15’

- Δείτε το βίντεο
- **https://www.youtube.com/watch?v=lGwRKY0NzKM**
- https://www.youtube.com/watch?v=xTMprMveoYU
- https://www.youtube.com/watch?v=Pfbyc8HLnQQ
- https://www.youtube.com/watch?v=ulKOH0rY0SA
- Σχολιάστε την ουσία των επιχειρημάτων...

Άξονες διαχείρισης του άλλου/ Ελλάδα

- Η Ελλάδα επέδειξε έναν **«εσωστρεφή ελλαδοκεντρισμό» και «ξενοφοβικό εθνικισμό**» που ταύτιζε την ταυτότητα με τον γεωγραφικά προσδιορισμένο ελλαδικό χώρο.
- Ή υιοθετήθηκε μια πιο διασταλτική θεώρηση του ***οικουμενικού ελληνισμού*** όπου περιελάμβανε και τους ομογενείς ως ειδική κατηγορία μεταναστών μέσα απλά και μόνο από τον αυτοπροσδιορισμό τους ως Έλληνες.
  - *προνοιακή* πολιτική ένταξης των ομογενών που απέβλεπε στην αφομοίωσή τους
  - αναπαραγωγή νέων εθνικιστικών προτύπων

Άξονες διαχείρισης του άλλου/ Αυστραλία (1)

- **Από την αφομοίωση, στην ενσωμάτωση στον πολυπολιτισμό**
- Το πρόγραμμα εγκατάστασης μεταναστών χαρακτηρίστηκε από 3 βασικές αρχές:
- α) τη διαδοχικότητα (gradualism).
  - Τη σταδιακή μετακίνηση δηλαδή από την εισροή ευρωπαίων μεταναστών σε πιο διαφοροποιημένες εθνοτικές ομάδες από Ασία και Αφρική,
  - Αυτό πήρε αρκετά χρόνια για να συμβεί ώστε να μην διαταραχθεί το κοινωνική συνοχή και η διακομματική συναίνεση που στηριζόταν σε ένα αγγλοσαξωνικό στερεοτυπικό μεταναστευτικό πρότυπο.

Άξονες διαχείρισης του άλλου/ Αυστραλία (2)

- β) <u>την ενσωμάτωση πολιτισμικών συνηθ</u>ειών μέσω θεσμικών μηχανισμών και πλαισίων ώστε να νομιμοποιηθούν ορισμένα πολιτισμικά χαρακτηριστικά σημαντικά για την ευημερία των πολιτών
  - (π.χ. αλλαγή νόμου για τις πρακτικές ταφής, το δικαίωμα των Sikh να φορούν τα παραδοσιακά τους ενδύματα, κτλ.). και
- γ) <u>τη συνεχή και εμπεριστατωμένη διαδικασία διαβούλευσης</u>
  - μεταξύ πολιτείας, εθνοτικών ομάδων & κοινωνίας των πολιτών.

Πέντε τομείς *κοινωνικής συνοχής...*

- Θυμηθείτε τους 5 τομείς που είχαμε αναφέρει .....

(1) **η αίσθηση του ανήκειν**

(2) **η κοινωνική δικαιοσύνη και η ισότητα**

(3) **η συμμετοχή**,

(4) **η αποδοχή** και η έλλειψη του ρατσισμού και των διακρίσεων, (5) η **απόδοση αξίας στην ευημερία των ανθρώπων**. (Markus, 2009)

Ο πολιτειακός πλουραλισμός (1)

- Σύμφωνα με τους Kalantzis & Cope (2013):
  - διευρυμένη και συμπεριληπτική σύλληψη για την ιδιότητα του πολίτη και τη σχέση του με το κράτος.
  - Η κοινωνία των πολιτών διαδραματίζει πιο ενεργό ρόλο.
  - Οι πολίτες έχουν πολλαπλές, ετερόκλητες και αλληλοεπικαλυπτόμενες ταυτότητες και πεδία δράσης.
  - *φεντεραλισμός* (πολλαπλή αυτοκυβέρνηση ομάδων)
  - *επικουρικότητα* (εκχώρηση ρόλων συντονισμού από το τοπικό σε ανώτερο επίπεδο

Ο πολιτειακός πλουραλισμός (2)

- Η συνοχή επιτυγχάνεται μέσα από την *παραγωγική διαφοροποίηση* (Cope & Kalantzis, 1997)
- Η ισότητα ευκαιριών
  - δεν επιτυγχάνεται μέσα από την ομοιομορφία των μεγάλων εθνικιστικών αφηγήσεων,
  - αλλά από τον πλουραλισμό και την εξατομίκευση των κοινωνικών αγαθών για συγκρίσιμα, ισότιμα αποτελέσματα όχι πανομοιότυπα.
- Οι πολιτισμικές και ιδεολογικές αφηγήσεις του κράτους είναι πια πολυσύνθετες, διαφοροποιημένες ιστορίες συμπερίληψης, συνεργατικότητας, συμμετοχικότητας και κοσμοπολιτισμού.

Δραστηριότητα 20’

- Πόσο καθησυχασμένοι αισθάνεστε στην ασφάλεια του δικού σας «εμείς»?
- Ποια είναι τα οικεία χαρακτηριστικά που σας δένουν με μια συγκεκριμένη ομάδα;

Πηγές

- Αρβανίτη, Ε. 2013, Πολιτειακός πλουραλισμός και μετασχηματιστική διαπολιτισμική εκπαίδευση: Αναθεωρώντας το δίπολο "εμείς" και οι "άλλοι", *Επιστημονική Επετηρίδα ΠΤΝ*, Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Τέλος Ενότητας